

چگونگی ارتقای کیفی عناصر برنامه درسی روان شناسی اجتماعی (پیوند انجمن‌های علمی با آموزش عالی)

نویسنده: دکتر علی ذکاوتی قراگزلو^۱

۱. دانشیار دانشگاه تربیت معلم

*E-mail: zekavati.a@gmail.com

چکیده

هدف مقاله حاضر، بررسی چگونگی ارتقای کیفی تدریس روان شناسی اجتماعی است. انتظار از درس، معمولاً عرضه محتوی و دانش سازمان یافته رشته علمی، کمک به ارتقای سطح و تراز اکولوژی علوم، ارتقای توان سنجش و بازخورد نسبت به فعالیت‌ها، غنی سازی فرصت‌ها و فعالیت‌های یادگیری دانشجو است. در امر آموزش به ویژه مفاهیم و سرفصل‌ها، رساله‌ها، واژگان توصیفی، منابع و مأخذ، هرگاه متکی بر ادراک محیطی و پیوند متقابل عمل و نظر و یادگیری عمر پیمای (مادام العمر) باشد، پژوهش‌زا و مولد، خواهند بود. بیان رویکردها و دیدگاه از طریقه شبکه جهانی وب، به شرط جای‌گیری در چارچوبی مکمل، مفید به نظر می‌رسد. با رویکرد فکورانه کنشگران، مجموعه آموزشی بر نکات مهم تحول اجتماعی، هوشیار می‌شوند. در همه حال، نقش تعیین کننده از آن، رابطه متفکرانه فراگیر با خویشتن، با درس، با معلم، محیط و با جهان است. سعی شود؛ اخلاق عشق، با تاکید بر محیط رسمی و غیر رسمی (انجمن‌های علمی) جریان بیابد.

کلیدواژه‌ها: روان شناسی اجتماعی، معرفت شناسی، ساختار-ساز، خود ارزشیابی، رویکرد های روانشناسی اجتماعی، انجمن های علمی.

دانشور

رشته‌ار

تربیت و اجتماع

• دریافت مقاله: ۹۰/۴/۲۷

• پذیرش مقاله: ۹۱/۴/۲۱

Scientific-Research Journal
Of Shahed University
Seventeenth Year
No.42
Aug-sep. 2010
Education & Society

دوماهنامه علمی-پژوهشی

دانشگاه شاهد

سال هفدهم - شماره ۴۲

شهریور ۱۳۸۹

۱. نگارنده یادگیری عمرپیمای را معادل life long learning پیشنهاد می‌کند، دیگران پیشتر، مادام‌العمر پیشنهاد کرده بودند.

بیان مسئله

این مقاله که در واقع گامی است در مسیر ارائه طرحی برای تسهیل اجرای درس روان‌شناسی اجتماعی، به بررسی رویکردهای مرتبط برنامه درسی روان‌شناسی اجتماعی می‌پردازد: چه ارتباطی بین انسان / یادگیرنده و آنچه یاد گرفته می‌شود وجود دارد؟ برای ارتقای این درس می‌توان زمینه ابتکار و هنر معلمی در جریان یاددهی-یادگیری و ارزشیابی را به جای اکتفا به استاندارد واحد، مطرح کرد.

ماتریس پیشنهادی: رابطه دیدگاه‌های فلسفی و معرفت‌شناختی با رویکرد‌های روش‌شناختی روان‌شناسی اجتماعی

پسا اثبات‌گرایی			رویکرد زیستی	دیدگاه های فلسفی و معرفت شناختی
رویکرد رهایی بخش	رویکرد انتقادی	رویکرد تاویلی (تفسیری)		
رویکرد ترکیبی	رویکرد شناختی (روانشناسی شکل / حوزه میدان/ نقش)	رویکرد روانکاوی	رویکرد رفتاری (با رویکرد نظری روانشناسی تقویت)	رویکرد ای روش شناختی- روان شناختی
رویکرد ترکیبی (هنری)				

از عمده‌ترین رویکردهای معرفت‌شناختی می‌توان به چهار رویکرد: رویکرد اثبات‌گرا^۵ (۱۹۰۰-۱۹۵۰)، رویکرد تاویلی^۶ تعبیری یا تفسیری^۷، رویکرد انتقادی^۸ و رهایی بخش اشاره کرد. رویکرد‌های پنج‌گانه روش‌شناختی روان‌شناسی اجتماعی عبارتند از: زیستی، رفتاری، روانکاوی، شناختی و ترکیبی.

رویکرد اثبات‌گرایی به فرض وجود قوانین کلی علمی و یادگیری، روشهای جمعی و بر اصول کارایی در طراحی راهبردهای آموزشی تاکید دارد پست پوزیتیویست‌ها بیشتر بر امور زبانی تاکید دارند. نکات بنیادی در

مقدمه

مفروض اصلی مقاله که می‌توان آن را از ویژگی‌های مهم تدریس فعال روان‌شناسی اجتماعی دانست، سوگیری به سمت استقلال شخص فراگیر^۱ است که پایه فهم عمیق، پیشنیاز خود ارزشیابی توان‌مند ساز، یادگیری عمر پیمای (مادام‌العمر) و تولید علم است. با استقلال و عمل فکورانه در اندیشه‌ها و روابط، انتظار این است که با وام‌گیری از تعبیر پروتر علم‌زنده (پویا) بتواند جای علم‌مرده بنشیند. در درس روان‌شناسی اجتماعی انتظار این است که بخشی از ارزشیابی و بازخورد نسبت به آن به وسیله خود دانشجو-محقق صورت گیرد. همچنین مدیریت زمان، جریان عمل و نیز ساختارسازی^۲ معرفت و دانش به وسیله خود دانشجو مورد توجه بیشتری قرار گیرد. از دیدگاه صاحب‌نظرانی چون ارنسون (۱۹۷۸)، اولین روان‌شناس اجتماعی ارسطو است. ارسطو انسان را "حیوان اجتماعی" می‌نامید [1]. در مجموع می‌توان گفت روان‌شناسی اجتماعی عبارت است از بررسی موقعیت فرد در گروه تاثیر گروه بر فرد و نیز کمک به سازگاری درعین تاثیرگذاری بهتر فرد در اجتماع.

دروسی نظیر روان‌شناسی اجتماعی را که به دانش روش‌کاری^۳ و دانش بیانی^۴ هم قابل توصیف‌اند، می‌توان پل دوطرفه نظریه عمل و توانایی ایجاد فهم مشترک و آمادگی برای یادگیری عمر پیمای (مادام‌العمر) فرایند حل مسئله و برقراری ارتباط دانست. ارتباط کلامی و غیر کلامی برای تاثیر گذاری است [2]. هرگاه فرایند اجرایی و منطقی این دروس از مفاهیم اساسی درس، فعالیت‌ها و فرصت‌های هدفمند و عملکرد آن تا ارزشیابی کیفی و توانمندساز تحقق نیابد، دانش‌آموختگان به یادگیری واقعی و اثر بخش و مولد توفیق نمی‌یابند.

1. Heutagogy

۲. نگارنده ترکیب ساختار سازی را معادل اصطلاح construction پیشنهاد می‌کند. ساخت‌گرایی، ساخت‌گیری، بر ساخت‌گرایی و ساخت و ساز گرایی را دیگران پیشنهاد کرده‌اند.

3. Procedural knowledge

4. Declarative knowledge

5. Positivism
6. Hermeneutic
7. Interpretive Approach
8. Critical Theory

سال های ۱۹۰۰ تا ۱۹۵۰ بر می گردد. این رویکرد با مفروض امکان عینیت گرایی و با قبول وجود دانش مستقل از ذهن شاگرد تأکید می کرد و بر این اساس وظیفه آموزش را "انتقال" این دانش به ذهن شاگرد می دانست و ارزشیابی نیز بر اندازه گیری میزان دقت این کسب دانش مبتنی بود. رویکرد روان شناسی مؤثر در این رویکرد رویکرد رفتارگرایی بود.

رویکرد رفتاری (۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰) شامل صاحب نظرانی چون واتسون، پاولف، ثراندایک، ث.ل. هول، و اسکینر می شود. رویکردی با کاربرد رسانه های همچون رادیو و تلویزیون و نیز توجه به رایانه در امر آموزش و یادگیری در امر تقویت و پاداش [4]. در رویکرد تاویل گرا بر تفاوت پیش فرض ها و رفتار ورودی و تجارب افراد در تفسیر واقعیت و شناخت - توجه بیشتر به فرایندهای درونی نسبت به فرایندهای بیرونی تأکید می شود.

پیشینه رویکرد تاویل انتقادی تا اندازه ای در رویکرد پدیدار شناسی دیده می شود. خود فرایند ذهنی یک منبع مطالعه است، پدیدار شناختی غالباً به استفاده از روش تحقیق کیفی می پردازد (بوگدان و تیلور ۱۹۷۵؛ و لینکلن ۱۹۹۴، ۱۹۹۸). محققان پدیدار شناس غالباً به تجزیه و تحلیل گروه های کوچک، موقعیت های اجتماعی، و سازمان با استفاده از تکنیک های مشاهده مستقیم (چهره به چهره) عامل مشارکت کننده می پردازند (Bruyn 1966؛ Psathas؛ ده 1994؛ ترنر ۱۹۷۴). تحقیق قوم نگاری غالباً متکی به بهره گیری از ابزارهای پدیدار شناختی (Fielding). 1988 مصاحبه تحت فشار، برای کشف جهت گیری موضوع و یا خود و یا "جهان زندگی" است microdynamics\ درحوزه های خاصی از پویای های خرد زندگی انسان آشکار سازی فعالیت های تشکیل دهنده آگاهی انسان می پردازد (۱۹۹۵). برای پدیده شناسی، جامعه، واقعیت اجتماعی، نظم اجتماعی، موسسات، سازمان ها، در موقعیت ها، تعاملات و اقدامات فردی ساخت به عنوان نهادهای ظاهر می شود. مثلاً: آگاهی از افراد دیگر (در همدلی، intersubjectivity ارتباط کلامی و زبانی شامل معنی، ارتباط، درک دیگران)، تعامل اجتماعی (از جمله اقدام جمعی)، و فعالیت های روزمره در اطراف

رویکرد های پست پوزیتیویستی عبارت است از: مفهوم گفتمان، توجه به مطالعه قدرت، ارزش، روایت، نیاز به تفکر نافدانه (پرهیز از ساده سازی و تک بعدی سازی امور) [3]

بنابراین، رویکرد تاویلی، تعبیری یا تفسیری و باورهای معرفت شناختی از قبیل ساختار سازی، روشن ساختن زبان کاربردی در موقعیت های آموزشی با ابهام زدایی از اصطلاحات تخصصی، توجه به عوامل مهم (تاریخی، محیطی، و شخصی) در رمز گذاری و رمز گشایی می پردازد. رویکرد معرفت شناسی انتقادی با گسترش نظریه های هنجاری در مورد رسانه، فناوری در آموزش و مدارس ارزش های ایجاد فضاهای دموکراتیک و گفتگو محور (از ۱۹۹۰ تا کنون)، تفکر خلاق و توانایی نقد، دوری از شیئی شدگی، آموزش بانکی در محیط های آموزشی، کاربرد فناوری متفکرانه، پذیرش و حتی ترغیب گوناگونی فرهنگی و همه سو نگری نهاد های حکومتی و نهادهای آموزشی اهتمام می ورزد.

گستردهای رویکردها

در آموزش تکیه بر ادراک محیطی و پیوند متقابل عمل و نظر، و یادگیری عمریما (مادام العمر) ترهای قابل توجهی اند. اهداف تفکر محور حل مسئله، خودسنجی و ساختار سازی راه حل امید بخشی در زمینه مشکلات نهاد آموزش و پرورش و مسایل فرا نهادی جوامع می باشد.

طبقه بندی دورتیه^۱ الگویی از روش شناسی روانشناسی اجتماعی به دست می دهد که نشان می دهد بر اساس نحوه بهره گیری مؤسسات آموزشی، رویکرد فلسفی و روانشناسی مؤثر و دیدگاه های معرفت شناختی آنان، نظام آموزش را می توان در قالب چهار رویکرد تقسیم کرد: رویکرد اول رویکرد زیستی (روانی - فیزیولوژی، و ژنتیک) است. سابقه رویکرد فلسفی اثبات گرایی به آگوست کنت در قرن نوزدهم و سابقه رویکرد روان شناسی رفتارگرایی به

1. Dortier, Jean Francois

زندگی در یک فرهنگ خاص . Intentionality از جمله نیت مندی ا
چالش اصلی تئوریک و سوالهای مهیج مربوط به آن از راه روش منطقی- قیاسی روش علمی بدست نمی آید بلکه این فرایند به تخیل هنری شباهت دارد. انشتین در باره رابطه تخیل و علم می گوید " من احساس می کردم سوار بر اشعه مهتاب زمین را می نگرم" [2].

علم پیچیدگی

در قرن هجدهم صاحب‌نظرانی سرآمد همچون گوته و فون هم بولت کوشیدند که در برابر بینش مکانیکی که علوم طبیعی بر همه جا حاکم می کرد مقاومت کنند. بعد ها نظریه سیستم ها همچون زیست شناسی اندام وار، روانشناسی گشتالت، و بوم شناسی نظری " پیچیدگی سازمان یافته " را مورد مطالعه قرار دادند اما این گرایش به سبب این که نتوانست مفاهیم خود را به زبان ریاضی بیان کند پس از جنگ جهانی دوم د برابر روند های علمی حاکم عقب نشینی کرد (Capra؛ ۱۹۹۶؛ Spritnak: cited in 1999: 22).
پست پوزیتیویست ها گر چه معتقد نیستند که می توانند همه داده ها را برای رسیدن به یک حقیقت "جامع" ترکیب کنند اما این مانع از آن نیست که موضع سیاسی یا اخلاقی را رها کرده باشند یا از عمل بگریزند. بلکه بدین معنا است که آنها پیچیدگی بافت زندگی و تجارب را می شناسند گر چه آنها قدری موضع حکمیت می نشینند اما از ارشاد جزم گرایانه پرهیز دارند. به قولی: در روش شناسی از تقرب به حقیقت و احتمال صحت^۱ سخن می رود(در دیمتریون^۲، ۲۰۰۴). [5]

رویکرد رویکرد شناختی و تاحدی هم انتقادی تحت تاثیر هوش مصنوعی مطرح می شود و جرم برونر، کورت لوین، و آروبل از صاحب‌نظران این رویکرد هستند؛ این رویکرد بر آن است که طرح تفکر انتقادی مستقل منجر به آزادی و رهایی افراد از عقاید نسنجیده

و جزم اندیشانه و غلبه بر ستم دیدگی و ستم پیشگی شود. هر چند وجود بحران در "عقل مطلق" مشهود است اما شرایط گفتگویی مشترک میان انسان ها بر اساس مشترکات استدلالی دور از ذهن و دور از عمل نیست. ادگار مورن تکیه و بهره مندی از "اندیشه پیچیدگی" را توصیه می کند که راه را بر اندیشه واقعی می گشاید [6]. اهداف و رویکرد انسانی و جهانی به این دلیل مهم است که ارتباطات باید برابرگرایانه و بدور از هر گونه جهت دهی دستاموزگرانه و خالی از سوگیری مبتنی بر تحقیر سیستماتیک، فریب، زور و استثمار باشد ... تا بتوان به شیوه‌ای ایجابی و سازنده به دور از انضباط خشن و ترذیلی و فارغ از انطباق اقتباسی کورانه و خالی از خشونت و با پرهیز از عمل‌زدگی به توانایی «حل مسئله» پرداخت (ذکاوتی قراگزلو، ۱۳۸۳، صص ۱۸۵، ۱۹۲ و ۱۹۳). سده بیستم سده رشد سریع علوم، به ویژه علوم تجربی و پیامدهای فنی آن یا فناوری است و آثار آن به صورت اکتشافات و اختراعاتی نظیر کشف نیروی اتم و امکان مهار آن پس از شکافتن اتم و آزادسازی نیرو (۱۹۲۴)، کاربرد هواپیما در عرصه نیازهای عمومی، تلویزیون (۱۹۳۰)، در نیمه دوم قرن ترانزیستور و کشف لیزر (۱۹۵۷) سفر به فضا (۱۹۵۷) و مهار بیماری های واگیر، این تحولات که به برخی از آنها اشاره شد و بیشتر در غرب و به دست غربیان صورت گرفته اگر بیشتر نباشد، به اندازه همه پیشرفت های علمی و فنی است که عالم بشری طی قرن‌ها به آن نائل شده است [7]. به این فهرست که استاد محقق مطرح کرده اند می توان تحولاتی را افزود چون "انقلاب سبز در کشاورزی"، نیرومند شدن الزامات تعلیم و تربیت عمومی و نیز "ترویج" و کاربرد علوم و آموزش عمومی، رشد فورانی و انفجاری جمعیت و در عین حال تهیه و ترویج کتراسپتیوها، ابداع رایانه و اینترنت (به ترتیب از ۱۹۴۳ و ۱۹۹۳ به بعد) "انقلاب افزایش سطح توقع"^۳ و مهمتر از آن احیای هویت های دینی ملی و قومی و انقلاب های اجتماعی را افزود که روانشناسی اجتماعی را از

تاریخی و حتی شوخی‌ها یا اشتباهات فردی به کار می‌رود و بر آن است که رفتارهای آشکار و ظاهراً آگاهانه تحت تاثیر نیروهای ناخودآگاه هستند. حال در ادامه به تبیین مختصر این رویکردها پرداخته می‌شود.

هوش مصنوعی

صنعتی شدن پدیده‌ای است که ادراک محیطی و منطق زندگی انسان را به سوی منطق جاری در سخت افزارها تغییر جهت و تغییر معنا می‌دهد. اصولی همچون منطق سخت افزار برنامه ریزی، عقلانیت، تقسیم کار، ماشینی و خودکار شدن امور و از همه مهمتر ابداع سیستمی همچون کامپیوتر برای ساده سازی و فهم فرآیندهای شناختی و پیچیده ذهنی انسان. خوشبینان می‌گویند که انسان به سوی استقلال و آزادی کامل و سبک‌های شناختی در فرایند یاددهی-یادگیری ره می‌سپرد. این نکات در مباحث محتوایی کاربرد فناوری در دوره دوم خود را در قالب هدفهای آموزشی و ارزشی نشان دادند.

از آنجا که پارادایم تاویلی تفسیری بر عوامل اجتماعی مؤثر بر فرآیند تولید و کنترل شناخت تأکید دارد، فقط به مشکلات مربوط به برقراری تفاهم و ارتباط که تنها شامل دسته بندی پیامهایی که توسط رسانه های گوناگون فرستاده می‌شوند نمی‌پردازد، بلکه شامل رمز گشایی و تفکیک تصویر از واقعیت نیز می‌شود. بر همین اساس متناسب با ابزارهای فناورانه و پشتیبانی کننده و رسانه از جمله تأثیرات رایانه و سپس وب و سیستم های ارتباطات، رویکرد رایج بوده است [11]. توضیح معرفت شناسی یا فلسفه دانش، چگونگی ساختن دانش-نه رسیدن به دانش و نه کشف دانش- است.

رویکرد زیستی-فیزیولوژیک، ژنتیک و رفتارگرا

از منظر این رویکرد شناخت در هر موضوعی تنها از طریق کار بندی در شرایط کاملاً کنترل شده امکانپذیر است. می‌توانیم ماهیت واقعیت را از راه بررسی یافته های تجربی محققان و تفسیرهای آنان درک کنیم. آنچه در تحقیقات باید به دنبال آن رفت خصایص و ویژگی های عینی، استقرا و نتیجه گیری ها در مورد واقعیت بر پایه داده های تجربی است که می‌توان اندازه گیری

هرجهت با پیچیدگی تغییرها، تعارض ها و الزام به تحول و اصلاحات رو به رو کرد.

رفتارگرایان به چشم انداز های کلان نیز می‌پردازند. در سطح اجتماعی رفتارگرایان نظام اجتماعی را به دلیل دوری از کاربرد شیوه‌های سازنده و کمبود تقویت رفتارهای مطلوب و فاصله زمانی بین رفتار و تقویت نارسا می‌یابند [8]. در سطح فردی توجه و اهمیت نهادن به فردی بودن فرایند یادگیری در بین رفتارگرایان (ثورندایک، ماورر، اسکینر، تولمن) به شیوه‌های گوناگون مورد توجه واقع شد [8]. بعدها از منظری شناختی تر بحث های استقلال اندیشه و سپس توسعه روش-مدارانه تفکر انتقادی را زمینه سازی کرد. رویکردهای انتقادی مبتنی به اصالت انسان و ادراک او، شور وجودی و اساس انتخاب نه تنها شق بهتر بلکه انتخاب بهترین است [9]. رویکردهای انتقادی و تاویلی بیشتر بر تحلیل های کیفی و بر محور تحلیل های زبانی تأکید دارد؛ این تأکید در مقایسه با تأکید اثبات گرایی بر پدیده های مشاهده پذیر در تقابل قرار می‌گیرد. با این تعاریف و مطابق نظریه بازتاب (الکساندر ۲۰۰۳) می‌توان نظام آموزش اثبات گرا و نیز شناختی را واقعا حاصل و پیامد جامعه صنعتی دانست. اسکینر و همفکران او در والدن ۱ و ۲ در پی مهندسی اجتماعی یک جامعه سالم بر می‌آیند.

در دوران رویکرد دوم نظام آموزش که در حوزه تفکر و عمل نظام ها و رویکردهای مختلف زندگی از جمله نظام آموزشی و رویکرد روان شناسی این دوران تأثیرات زیادی بجا نهاد و منجر به شکل گیری نظام آموزش با رویکرد معرفت شناختی تاویلی، یا تفسیری (هرمنوتیک) می‌باشد. آنچه به شکل گیری پارادایم تاویلی کمک کرد مقایسه آموزش و پرورش سنتی و نوین و تحقیقاتی بود که در خلال اواخر ۱۹۵۰ و اوایل ۱۹۶۰ در این زمینه صورت گرفت، مطالعه فرآیند تعامل در کلاس درس، استفاده از شناخت، محتوای آموزش فضای کلاس و نظایر آن است. [10]

رویکرد روانکاوی - روانکاوی تنها نظریه روان نیست بلکه علاوه بر روش تحلیل خوابها، در تحلیل تولیدات و آثار فرهنگی و هنری تبیین تحولات عظیم

نظریه انتقادی، بر آن است که برای درک پیچیدگی در ماندگی، ستم و شیئی‌شدگی یا سارت انسان به نقد موضوعاتی که در فرهنگ بدیهی تلقی می‌شوند-می پردازد.

نکات آموزشی - یکی از متغیرهای موثر در چگونگی اجرای درس درجه توانایی استادان راهنمای درس هاست که گروه های ۱۵-۱- نفری دانشجویان برای گذراندن این واحد درسی به آنان معرفی می‌شوند. بعضی استادان لزوماً تخصص ویژه در این مورد ندارند و شاید دارای تخصص در گرایش‌های مختلف علوم تربیتی، روانشناسی و علوم انسانی هستند. در این فضای متفاوت تخصصی، نبود برنامه و دستورالعمل اجرایی تفکر انگیز و مولد برای درس نیز خود ممکن است از اثر بخشی مورد انتظار دروس، بکاهد.

رویکردهای موثر دارای ویژگی‌های مشترکی به شرح ذیل می‌باشند: شاگرد محوری؛ معلم تسهیل کننده یادگیری؛ تاکید بر پیش فهم‌ها در کسب معرفت و یادگیری؛ تاکید بر لزوم مشارکت همه ذی‌نفعان در مراحل گام‌های مختلف؛ تاکید بر روش‌های ارزشیابی کیفی و توانمندساز؛ تاکید بر برقراری رابطه‌های غیرآمرانه؛ توجه به آموزش به عنوان ابزاری رهایی بخش؛ تاکید بر تربیت شهروند فکور انتقادی و انتخابگر؛ انتقادهای، توصیه‌ها و راهکارهای رویکرد انتقادی با اکولوژی آموزش.

روش

با نظر بر اینکه علوم اجتماعی سرشار از محیط^۱ و نظریه ربط^۲ است محیط را با توجه به نظریه‌های روانشناسی محیط^۳ در نظر گرفت. به این ترتیب دروس باید با اکولوژی علم پیوند برقرار کند. بنابراین روش تحقیق عبارت است از: ترکیبی از کاربرد نظریه‌های مهم روانشناسی اجتماعی که در این نوشته به آنها اشاره شده است؛ و روش جمع‌آوری اطلاعات شناخت انگیزه‌های از طریق شناخت کنش (و نه فقط شناخت رفتار) می‌باشد.

کرد [12]. این دیدگاه رفتار گرایان را به تصریح و پردازش پارادایم نظام آموزش برنامه ریزی شده مبتنی بر محرک-پاسخ، تقویت شرطی سازی تشجیع کرد. باورهای ایدئولوژیک مانند تاکید بر اهمیت آموزش و پرورش در مسائل اجتماعی، وجود امکان شناخت مطلق و یقینی از طریق روش تجربی، توجه به جنبه‌ها و مراحل برنامه ریزی صنعتی، برنامه ریزی عقلانی، عینیت گرایی، تاکید بر آموزش و پرورش عمومی، تلاش برای تکوین قوانین عام، تاکید بر تسلط فرهنگ فناوری، تاکید بر تسلط فرهنگی غالب در رویکرد مدرنیسم (به ویژه موج اول آن) فرصت یافتند برای پاسخگویی به نیازهای آموزشی دوران خود رویکرد اول نظام آموزش را پدید آورند.

مبنای معرفت شناختی تفسیری - دارای ویژگی‌های ذیل است: اعتقاد به اصالت انسان و ادراکش؛ تاکید بر تحلیل‌های کیفی و زبانی؛ تاکید بر درک و فهم بجای تبیین به عنوان هدف علم.

دیدگاه تاویلی هرمنوتیک با تکیه بر فهم در ادراک محیطی و با تمرکز عمیق بر مفروضات و معانی موج آسای زندگی است، یک مربی هرمنوتیک - محور در پی تفسیر معنای اعمال تربیتی و قواعد مربوط به فهم عمل، تجربه و مشارکت در اعمال تربیتی است.

رویکردهای جدید کوشیدند تا کارآمدتر باشند و تر باشند و خاستگاه‌های نظری آنها پراگماتیسم، مکتب فرانکفورت و اگزیستانسیالیسم است، اولین مقالات ویلیام جیمز، کنش متقابل نمادین (هربرت بلومر)، راجرز، فرانکل، و مکتب فرانکفورت، مانند اریک فروم و دیدگاه پیشرفت گرایان، روانشناسی انسان گرا موسوم به نیروی سوم، می‌باشد. رویکرد تعبیری یا تفسیری با مضامینی چون: نظریه انتقادی، پروژه عقلانیت دکارتی در مورد امکان شناخت بر اساس سیطره عقلانیت یکخطی و کنترل جهان را با نقد جدی آن رابه عنوان تنها سکه رایج از رواج انداخت. نظریه انتقادی، فکر و تصور و استدلال محض را نمی‌پذیرد و به فرهنگ و تاریخ توجه دارد. نظریه انتقادی، بر جنبه‌های عملی بیش از جنبه‌های نظری تاکید می‌کند.

1. Rich environment.

2. Relavance

۳. در اینجا محیط فقط به معنای محیط سازمانی نیست؛ بلکه استعاره اکولوژی به عمل نیز است.

موضوعات اصلی درس روان شناسی اجتماعی

اهم مفاهیم، مباحث درس روانشناسی اجتماعی عبارتند از: فرآیند ظهور روان شناسی اجتماعی شناخت اجتماعی، ارتباط، خود، ادراک، رشد، حافظه، محرک، انگیزه، نقش، مشارکت اجتماعی، نوآوری، تنش و در هم تنیدگی (استرس)، جذابیت، شخصیت، تقویت، تقلید، نقش، افکار قالبی و پیشداوری ها، اسناد، تغییر رفتار، ایجاد آمادگی، کسب مهارت و آشنایی با شایستگی های حرفه ای لازم برای قبول مسئولیت های شغلی علمی و عملی در فرآورده و خروجی این فرایند [13 / 4]؛ شایسته نمودن فرایند تدریس و پژوهشها، بهبود مسائل روانی - عاطفی تدریس، مسائل مربوط به روابط انسانی در دانشگاه ها و سازمان ها، شایسته نمودن ارتباط بین دانشجو و استاد و محیط اجتماعی دانشجو با توجه به موقعیت های فرهنگی مختلف و مقاطع تحصیلی مختلف، تعالی فرهنگی دانشجو در دانشگاه ها، آشنا سازی دانشجویان با استلزامات فرهنگی دانشگاه ها و محیط های فرهنگی جدید، حل تعارض ها دانشجو و استاد (الف: تعارض درون فردی، تعارض برون فردی، تعارض میان فردی)؛ حل تعارض های محیط فرهنگی، تعالی عشق و رغبت دانشجو به علم، اصلاح پایه های اجتماعی اندیشه و رفتار و هدایت آن، تسهیل و تنظیم رابطه های و رفتارهای انسانی، مدیریت اندیشه ها و رفتارها، فهم چگونگی تاثیر گذاری افکار بر رفتار^۱، تعالی وجودی افراد، به این فهرست می توان این مفاهیم را با تاکید بر کاربرد ها افزود: عشق، شخصیت، تقویت، تقلید، نقش، افکار قالبی و پیشداوری ها، اسناد، تغییر رفتار، "مهندسی اجتماعی"، نفوذ، بیان هیجانها، سلامت، هوش مصنوعی، جنسیت، پیری، نوجوانی، فرایند حل مسئله، چرایی و ضرورت بحث؛ بررسی دیدگاه مهم اشاره به سه دسته نظریه (نظم نظریه تغییر نظم پویا)؛ پارادایم های موجود (اثبات گرایی، انتقادی و تاویلی)؛ تشریح مزایا و محدودیت های هر کدام از پارادایم ها؛ روش های کیفی و نظریه داده مبنای اعتبار روش های کمی،

فواید تدریس روان شناسی اجتماعی در مدرسه و کلاس (برای شناخت، رفتار طراحی فعالیت ها و فرصت های یادگیری، انگیزه معلمان و دانش آموزان)، تربیت سیاسی (فواید آن در تربیت شهروند مناسب، کارکرد های آموزش و پرورش)؛ و نیز بررسی آرای نظریه پردازانی نظیر اریکسون، ویگوتسکی^۲، پیازه (روانشناسان رشد)؛ کارل راجرز (روانشناس کمال)؛ هربرت اسپنسر (از نظر ایشان جامعه به مثابه موجودی زنده است)؛ هنری آ موری^۳ (بنیانگذار نظریه نیازها بالاخص نظریه نیاز به پیشرفت بهتر و سریعتر در امور؛ این نظریه را مک کلند و ج. و. اتکینسون ادامه دادند و مزو هم در همین راه گام زد)؛ ماکس ورت هایمر، کورت کافکا، ولف گانگ کهلر (روانشناس گشتالت)؛ دورکیم (انسجام اجتماعی و الزام اجتماعی را مورد توجه قرار داده و سعی در خارج شدن از روانشناسی درون نگر)؛ ویلیام جیمز و لانز (نظریه مربوط به هیجانها در آدمی؛ که بعد از این افرادی چون و. ب. کانون و استانلی شاختر نظریه هیجانها را ادامه دادند)؛ دامازیو و دانیل گلمن (نظریه پردازان بهره هیجانی)؛ فروید، یونگ و آلفرد آدلر (نظریه پرداز روانکاوی)؛ سالمون اش (نظریه پرداز مکانیزم های نفوذ)؛ کورت لوین (نظریه پرداز شناختی درباره انگیزه ها و سبک های فرماندهی و پویایی گروهی)؛ گوردن آلپرت (نظریه پرداز شخصیت، که شخصیت را دارای سه بعد ذهنی، عاطفی، و رفتاری شامل رفتارهای سلبی و جلبی می داند)؛ لئون فستینگر (نظریه پرداز ناهماهنگی شناختی).

منابع تعیین اهداف درس روانشناسی اجتماعی

جهت تعیین هدف های کلی روانشناسی اجتماعی چند منبع اطلاعاتی مطالعه می شوند. این مطالعه هر قدر عمیق تر صورت گیرد، شناخت برنامه ریزان درسی از منابع اطلاعاتی تقویت می گردد و اهداف مناسب تر تعیین می شوند. این منابع عبارتند از: «نظام اعتقادی و ارزشی»، «ماهیت یادگیرنده»، ماهیت جامعه، ماهیت دانش و ماهیت یادگیری.

2. Wygotsky, Lews
3. Henry I. murray

۴. به نقل از نظریات راتر (۱۹۹۶) و آتکینسون (۱۹۶۴). [14]

انتخاب، سازماندهی و ارزشیابی محتوی روانشناسی اجتماعی

الف: انتخاب محتوا

انتخاب محتوی، از مراحل اساسی فرایند برنامه ریزی است در انتخاب محتوی برنامه درسی روانشناسی اجتماعی بایستی مولفه‌هایی چون معیارهای انتخاب محتوا، ویژگی‌های ساختاری، و زیبایی‌شناختی .... را مورد توجه قرار داد.

از معیارهای انتخاب محتوا می‌توان به مواردی چون تناسب با عوامل و ارزش‌های اجتماعی؛ تناسب ویژگی‌های محتوا و ویژگی‌های یادگیرندگان؛ تناسب با قانونمندی‌های برنامه درسی [15]؛ اهمیت محتوا (درجه اهمیت محتوا)؛ اعتبار؛ علاقه (از نظر حامیان طرح‌های فراگیر مدار ی دانشجو محور به عنوان یک معیار اساسی و کلیدی)؛ سودمندی؛ قابلیت یادگیری؛ انعطاف پذیری؛ توجه به ساختار دانش؛ توجه کامل به حفظ و اشاعه میراث فرهنگی و نظام ارزشی؛ ایجاد و تقویت پایه علمی برای آموزش مداوم و خود راهبری؛ ارتباط با زندگی و تجربیات روزمره و مسائل روز؛ ایجاد فرصت مناسب برای فعالیت‌ها و مهارت‌های یادگیری؛ و تاکید بر فرآیند ارزیابی تاثیر محیط اجتماعی بر فرد اشاره نمود.

در مورد ویژگی‌های ساختاری محتوا می‌توان مواردی را بر شمرد از جمله: گنجاندن مولفه‌های آموزش مستقیم نظیر بیان هدف‌ها، مرور مهارت قبلی، آموزش مهارت جدید، آموزش مهارت جدید، پرسش جذب یادگیری، فرصت‌ها و فعالیت‌های یادگیری؛ گنجاندن مولفه‌های آموزش غیر مستقیم نظیر فرصت تفکر غیر انتقادی، خلاقیت، بینش؛ تاکید بر مولفه‌های ساختاری نظیر طرح، تصویر، جدول، طرح کلی؛ متناسب با رشد شناخت و نیازهای فردی و اجتماعی متربیان؛ متناسب با واقعیت‌های جامعه، موقعیت‌های زمانی و مکانی متناسب و آخرین تحقیقات؛ منبع و مرجعی جهت طرح سوال -مسئله-؛ فصل‌گشا، فصل‌بند، عناصر کمکی، حاشیه، برجسته کردن، اصطلاحات کلیدی، مقدمه و خلاصه سازی، رءوس مطالب، پرسشهای کانونی، اهداف یادگیری، اجزای گرافیکی، نقل قولها، گزین گونه‌ها، دارای متن، و تصویر، استنتاج، خلاصه، فهرست واره،

اما، جهت تدوین هدف‌های جزئی (مرحله ای) درس روان‌شناسی اجتماعی، در برنامه تفصیلی مصوب دوره کارشناسی رشته اهداف ذیل پیش بینی شده است:
الف: دو هدف مشابه برای روان‌شناسی اجتماعی شامل: اجرای عملی آموخته‌های دوره به صورت (فردی)، و ایجاد مهارت‌های لازم برای شروع کار حرفه ای؛ ب- یک هدف برتر برای روان‌شناسی اجتماعی شامل: تقویت حس تعاون و همکاری در کارهای گروهی،

در متن برنامه مصوب علاوه بر هدف‌های بالا و دو سطر توضیح هیچ‌گونه دستورالعمل یا راهنمای هدف‌های اجرایی و مرحله ای دیگری که پشتیبان اجرای برنامه روان‌شناسی اجتماعی باشد دیده نمی‌شود و در این زمینه استاد و دانشجو اختیار کامل داده شده است. نبود شیوه نامه و راهنمای کار بخصوص در شرایط فقر علمی و تخصصی و دوری از استاندارد منجر به بی برنامه‌گی و عدم آمادگی نظری و عملی شده که می‌تواند نمونه ای از اختلال در فرایند تصمیم‌گیری و عمل و اتلاف منابع به شمار آید. بدین منظور، اهداف مرحله ای (عملکردی) قابل حصولی پیشنهاد می‌شود. این اهداف جزئی (مرحله ای) درس روان‌شناسی اجتماعی به شرح ذیل می‌باشد: آشنایی با مفاهیم و اصول نظری و هدف‌های درس روان‌شناسی اجتماعی (عملیاتی و تحقیقاتی)؛ کسب آمادگی برای تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی مرتبط با روان‌شناسی اجتماعی؛ آشنایی با محیط‌ها و فضاها واقعی کار حرفه ای و تحقیقاتی؛ تدوین و طراحی یک راهکار مرتبط با روان‌شناسی اجتماعی فردی یا گروهی (نمونه)؛ اجرا و طرح با موضوعیت مسایل روان‌شناسی اجتماعی؛ کسب تجربه در هم اندیشی با استادان، متخصصان، صاحب‌نظران و همکاران گروه؛ تقویت هم -کوشی، حس تعاون و همکاری در گروه کسب توانایی در نقد و ارزشیابی مباحث روان‌شناسی اجتماعی؛ تهیه و تدوین گزارش‌هایی روان‌شناسی اجتماعی، آشنایی با انجمن‌های علمی و فرایند چگونگی رابطه با انجمن‌های علمی و انجام فعالیت‌های هدف مند در این انجمن‌ها.

شناخت: چگونه احساسات افکار را شکل می دهند و افکار احساسات را.

ادراک اجتماعی: درک کردن و فهمیدن دیگران: ارتباط غیر کلامی: زبان بیانگرها، خیره شدن ها، ایما و اشاره ها: اسناد: درک علل رفتار دیگران: شکل گیری برداشت و مدیریت برداشت: چگونه اطلاعات اجتماعی را یکپارچه می کنیم: نگرش ها: ارزشیابی جهان اجتماعی: شکل گیری نگرش: نگرش ها چگونه ایجاد می شوند: یادگیری اجتماعی: کسب نگرش ها از دیگران: کارکردهای نگرش: چرا ما اصولا نگرش پیدا می کنیم: نقش بافت اجتماعی در پیوند بین نگرش ها و رفتار: کی و چرا نگرش ها بر رفتار تاثیر می گذارند: نگرش ها چگونه رفتار را هدایت می کنند: هنر ظریف متقاعد سازی: نگرش ها چگونه تغییر می کنند:

مقاومت در برابر تلاش های متقاعد سازی: ناهماهنگی شناختی چیست و چگونه آن را کاهش می دهیم: فهمیدن اینکه من کی هستم؟: خود: اندیشیدن درباره خود: هویت شخصی در برابر هویت اجتماعی: عزت نفس: نگرش ها نسبت به خود: مقایسه اجتماعی: شناختن خود: خود به عنوان هدفی برای پیش داوری:

پیش داوری: علت ها، معلول ها، و درمان ها: ماهیت و منشاء تصور قالبی، پیش داوری، و تبعیض: پیش داوری و تبعیض: احساسات و اعمال نسبت به گروه های اجتماعی: چرا پیش داوری غیر قابل اجتناب نیست، فنون مقابله با اثرات آن: جاذبه متقابل: دیدن، خوش آمدن، آشنا شدن: تعیین کننده های درونی جاذبه، نیاز به دل بستگی و نقش اساسی عاطفه: تعیین کننده های بیرونی جاذبه: مجاورت و ویژگی های قابل مشاهده: تعیین کننده های تعاملی جاذبه، شباهت و دوست داشتن دوجانبه: روابط نزدیک: خانواده، دوستان، عشاق و همسران: روابط وابستگی متقابل با خانواده و دوستان در برابر تنهایی: روابط عاشقانه و عاشق شدن: ازدواج: با خوشی تا آخر عمر- و شکل دیگر: نفوذ اجتماعی: تغییر دادن رفتار دیگران: عواملی که بر هم رنگی اثر دارند: متغیرهایی که میزان راه آمدن ما را تعیین می کنند: مقاومت در برابر فشار برای هم رنگی: چرا بعضی اوقات ما تصمیم می گیریم که راه نیاییم: تسلیم، خواستن - گاهی - به دست

پرسشهای مروری، خود آزما، مطالب کاربردی، کارهای ایترتی، واژگان کلیدی، تعادل کمی و کیفی، وضوح، یکدستی، انسجام، ایجاز، تاکیدات، عناصر ثابت، درون متنی نظیر واژه های قیدی، ارجاعات درون متنی، آوردن عباراتی و اصطلاحاتی، یادآوری عنوانهای فرعی تثبیت شده، بیان وقایع، طرح پرسش برای نقادی، قوانین یادآوری (به زبان دیگر با رعایت فاصله). داشتن کادرهای مصنوعی، تصاویر.

در زمینه ویژگی های ساختاری نیز می توان به بالا بردن ظرفیت انجام فعالیت های گروهی برای تعمیق «یادگیری عمریما» (مادام العمر)، در امر یادگیری اشاره نمود.

ب: سازماندهی محتوی

در سازماندهی محتوی بایستی مولفه هایی نظیر توالی؛ استمرار؛ وسعت؛ تعادل برنامه درسی را رعایت نمود [16].

جنبه های اساسی در ارزشیابی روانشناسی اجتماعی در ارزشیابی درس روانشناسی اجتماعی باید نکاتی از قبیل موارد ذیل را در نظر داشت: تدوین طرح ارزیابی (از جمله اهداف و مکانیزم ها)، تاکید بر بعد اصلاحی از نتایج ارزشیابی، مشارکت کلیه افراد، انطباق با اهداف کلی و ویژه برنامه درسی، عینی بودن [15].

محتوا و دانش سازمان یافته: حوزه روان شناسی اجتماعی: چگونه درباره دیگران فکر می کنیم و چگونه با دیگران تعامل می کنیم؟: تعریف عملی روان شناسی اجتماعی: موضوع اصلی روان شناسی اجتماعی: پاسخ به پرسش های مربوط به رفتار اجتماعی و اندیشه اجتماعی: روش های تحقیق در روان شناسی اجتماعی، دانش پژوهی و حقوق افراد، جستجوی یک تعادل مطلوب: شناخت اجتماعی: اندیشیدن درباره جهان واقعی: طرحواره ها، چهارچوب های ذهنی برای سازماندهی و کاربرد- اطلاعات اجتماعی: اثر طرحواره ها بر شناخت اجتماعی: توجه، رمز گردانی بازیابی: منابع بالقوه خطا در شناخت اجتماعی: چرا عقلانیت کامل کمیاب تر از آن است که فکر می کنید؟: عاطفه و

رویکرد می باشد. در محدوده رویکردهای اثبات‌گرایی و رفتاری و فنون ارزشیابی ابزاری رویکردهای تأویلی، تفسیری و شناخت‌گرا و فنون ارزشیابی نظام‌ها و رویکردهای انتقادی و ساختار-ساز و فنون ارزشیابی کیفی، طبیعت‌گرایانه و توانمند ساز معیار تقسیم‌بندی و مرزبندی رویکردها را به دست می‌دهند. آشنایی با مبانی و منطق رویکرد‌ها به جای اکتفا به استاندارد واحد، تلاش‌های گوناگون مستمر را کارآمد می‌سازد.

در بخش تبیین رویکرد‌های تدریس، با بررسی گفتارها و رفتارهای فراگیران می‌توان سطح تحلیل ایشان را تا حدودی تعیین کرد. شرح، گسترش و سپس تحدید دامنه مفاهیم اصلی موضوع درس، نه تنها طی جلسات اول بلکه تا لحظات آخر ترم تحصیلی می‌تواند مورد بررسی و تعمیق مداوم قرار گیرد. روش تدریس و ارزشیابی و زمان و سبک با توجه به موضوع و انگیزش دانشجویان تا حد ممکن توسط ایشان تعیین می‌شود؛ همچنین از مهم‌ترین وظایف مدرس می‌توان به نظارت و راهنمایی و تسهیل بحث، استرس‌زدایی آزمون، تعمیق مداوم سازه‌های نظری و عملی از طریق بکارگیری مثال‌های عینی و کاربردی^۱ از زندگی روزمره گرفته تا حوادث مهم جهانی و تاریخی، یادگیری مشارکتی با همراهی یا رویارویی استاد (مثلاً پرسش‌های عمیق استاد از دانشجویان)، طی اجرای برگزاری سمینار توسط دانشجویان و ... می‌توان اشاره کرد.

روش تدریس و ارزشیابی، سبب تغییر توقعات برخی دانشجویانی شد که "خود ناتوان ساز" ۲ بودند، این دانشجویان بدواً مخالف این روش بودند ولی پس از استرس‌زدایی در دراز مدت موافق می‌شدند و عواطف و هیجان‌های مثبت به این درس و حل علمی مسایل انسانی شکل می‌گرفت. جدی‌ترین مخالفان این روش مدیران آموزش و استادان دانشکده بودند، استدلال ایشان این بود که این یک تغییر نسبیجده است که اگر یک گوشه کار (امر تدریس) را درست می‌کند دارای کارکرد ناخواسته "گسترش بی‌نظمی" است.

آوردن است؛ نفوذ اجتماعی نمادین: چگونه وقتی دیگران حضور ندارند، تحت تاثیر دیگران قرار می‌گیریم؛ اطاعت از مراجع قدرت: اگر به شما دستور بدهند حاضرید به یک غریبه بی‌گناه آسیب وارد کنید؛ نفوذ اجتماعی در عمل: راهکارهای نفوذ در محیط کار؛ رفتار جامعه‌پسند؛ کمک کردن به دیگران؛ پاسخ دادن به یک موقعیت اضطراری: آیا ناظران کمک خواهند کرد؟؛ عوامل بیرونی و درونی موثر بر رفتار کمک کردن؛ تعهد دراز مدت به عمل جامعه‌پسند و اثرات مورد کمک واقع شدن؛ انگیزه اساسی برای دست زدن به اعمال جامعه‌پسند؛ پرخاشگری؛ دیدگاه‌های نظری در باره پرخاشگری: در جستجوی ریشه‌های خشونت؛ علل پرخاشگری انسان: اجتماعی، فرهنگی، شخصی و موقعیتی؛ علل شخصی پرخاشگری: نوع A خودشیفتگی، احساس جویی، و تفاوت‌های جنسی؛ تعیین‌کننده‌های موقعیتی پرخاشگری، اثرات دمای بالا و مصرف الکل؛ پرخاشگری در روابط دراز مدت، زورگویی و خشونت در محل کار؛ پیش‌گیری و کنترل پرخاشگری: برخی فنون سودمند؛ گروه‌ها و افراد؛ پیامدهای تعلق داشتن؛ چرا به آنها می‌پیوندیم و چرا آنها را ترک می‌کنیم؛ در گروه‌ها: همکاری یا تعارض؟؛ ادراک شده در گروه‌ها: ماهیت و اثرات آن؛ پودمان الف: روان‌شناسی اجتماعی در عمل؛ کاربردهای آن در حقوق و بهداشت؛ روان‌شناسی اجتماعی و نظام حقوقی؛ روان‌شناسی اجتماعی و بهداشت شخصی؛ پودمان ب: روان‌شناسی اجتماعی وارد کار می‌شود؛ نگرش‌های مربوط به کار: ماهیت و اثرات رضایت‌شغلی؛ رفتار شهروندی سازمانی: رفتار جامعه‌پسند در عمل؛ رهبری: نفوذ در زمینه‌های گروهی؛ روان‌شناسی اجتماعی کارآفرینی.

بحث و نتیجه‌گیری

منظور از رویکردهای روشی روان‌شناسی اجتماعی، مرزبندی به معنای توهم تمایز کامل و خلوص آن‌ها نیست. معیار ترجیح یک رویکرد روش شناختی، روان‌شناسی یادگیری، روان‌شناسی اجتماعی و نیز فنون ارزشیابی به کار رفته در سیستم نظام آموزش هر

۱. سفر زیارتی یکی از دانشجویان به پیشنهاد استاد موضوع پایان‌نامه ایشان انتخاب شد.

کاربرد آن در درس روان شناسی اجتماعی؛ بررسی میزان آشنایی شهروندان دانشگاهی با انجمن های علمی؛ بررسی میزان موفقیت استاد و دانشجو در حل تعارضات، بررسی میزان تبلور روابط انسانی در دانش گاه ها، بررسی میزان رضایت ذی نفعان مختلف فراگیران و معلمان و یا اساتید و محیط های شغلی، تخصصی و خانواده ها از وضعیت درس روان شناسی اجتماعی صورت پذیرد.

همچنین در زمینه پیشنهادات اجرایی می توان به مواردی نظیر اینکه: در کلاس ها از هر گونه انضباط خشن (شامل انضباط خستن درونی مانند احساس گناه، احساس کهنتری و به طور کلی هیجان های منفی و یا تنبیه های بیرونی) پرهیز شود، و فضای روانی کلاسها با توجه به منطبق موقیعت آکنده از رضایت باشد و حتی خشکی ساختارها و باورها را با فعال سازی شور و هیجان های مثبت و ایجاد محیط پر انگیزش برای پیوند بین نیازهای فردی، جمعی (کلاس و مدرس و خانه ...)، و اجتماعی - انسانی انعطاف پذیرتر نمودن از سوی دیگر، خرد و هنر را یکجا به کار گیرد.

محدودیت ها و پیشنهاد های پژوهشی و اجرایی

از محدودیت های نوشتار حاضر می توان به مواردی چون: کمبود پژوهش در زمینه مبانی نظری پژوهش اشاره کرد. پیشنهاد می شود اقدام به پژوهش در زمینه میزان بهره گیری کمی و کیفی دروس مختلف از درس روان شناسی اجتماعی با تکیه بر برنامه درسی و خروجی و پیامد؛ بررسی دیدگاه ها، پیشنهاد ها و افکار مدیران و سیاستگذاران آموزشی متخصصان، و آموزشگران کشور در باره درس روان شناسی اجتماعی؛ مقایسه بهره گیری درس روان شناسی اجتماعی با نمونه های کشورهای در حال توسعه و پیشرفته؛ بررسی امکانات و محدودیت کاربرد درس روان شناسی اجتماعی در مقاطع و رشته ها؛ بررسی مبانی فلسفی درس روان شناسی اجتماعی؛ بررسی زمینه های پیدایش و پیشرفت درس روان شناسی اجتماعی و ارائه راهکارهایی برای کاربرد عوامل مثبت برای ارتقای فرهنگ و اندیشه؛ بررسی میزان آشنایی و بهره گیری از فناوری های آموزشی بین فراگیران و

- منابع
۱. کریمی یوسف (۱۳۸۲). روانشناسی اجتماعی، تهران: انتشارات ارسباران، چاپ دوازدهم
  ۲. میلر، جرالدر آر (۱۳۸۰). ارتباط کلامی، ترجمه علی ذکاوتی قراگزلو (۱۳۸۵)، تهران: انتشارات سروش
  3. Rayan A.B. (2006) available: URL: <http://adult.education.Nuim.ie/document s/Thesis.PDF> تاریخ دسترسی ۲۰۱۱/۲/۲
  ۴. دوچ، مورتون؛ کراوس، روبرت.م (۱۹۹۲). نظریه‌ها در روانشناسی اجتماعی، ترجمه مرتضی کتبی ۱۳۷۴، تهران: انتشارات دانشگاه تهران
  5. Demetrian .G. available at: <https://www.erlbaum.com/shop/tek9.asp?pg=products&specific=0-8058-4624-> (تاریخ دسترسی: ۲۰۱۱/۲/۲).
  ۶. دورتیه، ژان فرانسوا (۱۹۹۸). علوم انسانی-گستره شناخت‌ها، ترجمه مرتضی کتبی، جلال‌الدین رفیع‌فر و ناصر فکوهی (۱۳۸۲)، تهران: نشر نی
  ۷. کاردان، علیمحمد (۱۳۸۱). سیر آرای تربیتی در غرب، تهران، انتشارات سمت
  ۸. پارسا، محمد (۱۳۵۷) نظریه‌های آموزشی و یادگیری، تهران: دانشگاه تربیت معلم
  ۹. ذکاوتی قراگزلو، علی (۱۳۷۱). مبانی و نظریه‌ها در آموزش و پرورش، تهران: انتشارات احیاء کتاب
  ۱۰. شارع‌پور، احمد (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، تهران: انتشارات سمت
  ۱۱. مشفق‌آرانی، بهمن (۱۳۸۶). پروژه کار عملی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید رجائی
  ۱۲. گال، مردیت؛ گال، جویس؛ بورگ، والتر (ترجمه از 6th ed). روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی (جلد اول)، مترجمان احمد رضا نصر و دیگران (۱۳۸۴)، تهران، سمت،
۱۳. ایروانی، محمود، باقریان، فاطمه (۱۳۸۳)، شناخت اجتماعی، تهران: نشر ساوالان
۱۴. جان ب. تامپسون، ترجمه مسعود اوحدی، (۱۳۷۹)، ایدئولوژی و فرهنگ مدرن، تهران، موسسه فرهنگی آینده‌پویان تهران
۱۵. استپیک دیورا جی، (۱۹۵۰)، انگیزش برای یادگیری، ترجمه رمضان حسن زاده و نرجس عمویی، ۱۳۹۰، تهران: نشر دنیای پژوهش
۱۶. فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۸۸)، اصول و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی تهران انتشارات بال
۱۷. ملکی حسن (۱۳۸۱). برنامه‌ریزی درسی مشهد: پیام اندیشه، چاپ چهارم.